

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Dergisi

Erzincan Law Review

Cilt/Vol: 28 Sayı/No: 2 Aralık/December 2024

Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Delil Değerinin Delil Başlangıcı Unsurları Bakımından Değerlendirilmesi

Evaluation of the Evidentiary Value of a Expired Bill of Exchange in Terms of the Elements of the Commencement of Proof

  Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk DEMİR*

 10.60002/ebyuhfd.1537892

ÖZ

Delil başlangıcı, Türk hukukunda kabul edilen senetle ispat zorunluğunun önemli bir istisnasıdır. Delil başlangıcının varlığı halinde senetle ispat zorunluluğu ortadan kalkmakta ve diğer delillere başvurulabilmektedir. Delil başlangıcı bir belge niteliğinde olup davada iddia edilen husus kime karşı ileri sürülmüşse ondan veya onun temsilcisinden sadır olmuş olmalıdır. Delil başlangıcı, iddia konusu vakıayı muhtemel göstermelidir.

* Dicle Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Anabilim Dalı.

Makale Bilgisi/Article Info: Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/Received: 23.08.2024 | **Kabul/Accepted:** 13.11.2024.

Bu makale, intihal programında taranmış ve iki (kör) hakem incelemesinden geçmiştir. This article was submitted in a plagiarism program and reviewed by two (blind) referees.

Atıf/Cite as: Ömer Faruk Demir, “Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senedinin Delil Değerinin Delil Başlangıcı Unsurları Bakımından Değerlendirilmesi”, EBYÜ-HFD, C. 28, S. 2, Aralık 2024, (647-675).

Bu makale **Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası** lisansı ile lisanslanmıştır.

Kambiyo senetlerinin düzenlenmesiyle alt ilişkiadaki mevcut borcun yanında, kambiyo ilişkisine dayalı yeni bir borç meydana gelmektedir. Kambiyo senedindeki bu yeni borç ilişkisi, soyutluk ilkesi uyarınca temel ilişkiadaki borcun varlığından doğrudan etkilenmemektedir. Zamanaşımına uğramış kambiyo senedi için kambiyo borçlusu ifaya zorlanamaz. Soyutluk ilkesi ve kambiyo senedinin temel ilişki hakkında tam bilgi içermemesi sebebiyle kambiyo senetlerinin temel ilişkinin ispatında bir senet olarak kullanılması mümkün değildir.

Zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin temel ilişkinin ispatında delil başlangıcı olarak kullanılabilceği, yargı kararları ve doktrinde kabul edilmektedir. Fakat zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinin delil başlangıcı olarak kullanılabilmesi bakımından, delil başlangıcının tüm unsurlarının bulunup bulunmadığı önem taşımaktadır. Kambiyo senedinde imzası bulunan kişiler, her zaman kambiyo alacaklılarıyla bir temel ilişki içinde bulunmadığından, kambiyo senedinin delil değeri ve senedin delil başlangıcı niteliğinde olup olmadığı her bir hukuki ilişki için ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

Çalışmamızda delil başlangıcının unsurları olan maddi unsur (belge olma), karşı taraftan sadır olma ve muhtemel gösterme unsurlarını haiz olan zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin delil değeri, delil başlangıcı olarak kullanılabilmesi ve temel ilişkinin ispatı için tanık deliline başvurulabilmesi inceleme konusu yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kambiyo Senedi, Zamanaşımı, Delil Başlangıcı, Delil Başlangıcının Unsurları, Belge.

ABSTRACT

The commencement of proof is an important exception to the obligation to prove by deed accepted in Turkish law. If there is a commencement of proof, the obligation to prove it with a deed is eliminated and other evidence can be used. The commencement of proof is a document and the matter alleged in the case must have come from the person against whom it was alleged or his representative. Commencement of proof must make the alleged fact seem probable.

With the issuance of the promissory note, a new debt based on the foreign exchange relationship occurs in addition to the existing debt in the sub-relationship. This new debt relationship created by the issuance of the bill of exchange is not directly affected by the existence of debt in the sub-relationship in accordance with the principle of intangibility.

The foreign exchange debtor cannot be compelled to perform a bill of exchange that has expired. Due to the abstractness of the reason and the fact that the bill of exchange does not contain any information about the sub-relationship, it is not possible to use the bill of exchange as a bill of exchange to prove the sub-relationship.

It is accepted in judicial decisions and doctrine that an expired bill of exchange may be used as a prima facie commencement of proof of a sub-relationship.

However, in terms of the use of expired bills of exchange as a prima facie evidence, it is important whether all the elements of a prima facie evidence are present. Since the signatories of the bill of exchange are not always in a sub-relationship with the bill of exchange creditors, the evidentiary value of the bill of exchange and whether the bill of exchange qualifies as a commencement of proof should be evaluated separately for each legal relationship.

In our study, the evidentiary value of the expired bill of exchange, which has the elements of being a document, originating from the counterparty and showing probability, the evidentiary value of the expired bill of exchange, its ability to be used as the commencement of proof and the ability to apply witness evidence to prove the sub-relationship are examined.

Keywords: Bill of Exchange, Expired, Commencement of Proof, Commencement of Proof Elements, Document.

GİRİŞ

Hukuk sistemimizde belli bir meblağı geçen hukuki işlemlerin senetle ispat edilmesi esas olup bu kurala senetle ispat kuralı denilmektedir. Belli bir meblağın altındaki hukuki işlemlerde, hukuki fiillerin ispatında ve bir hukuki işlemin tarafları dışında kalan üçüncü kişilerin bu hukuki işlemi ileri sürmelerinde ise senetle ispat kuralı geçerli değildir. Senetle ispat kuralının çok katı uygulanması, hem gerçeğe ulaşmayı zorlaştırabilir hem de senet düzenlenmeyen hallerde ispat hakkının kullanılmasını güçleştirir. Senetle ispat kuralının bu sakıncalarını ortadan kaldırmak veya hafifletmek için bu kurala istisnalar getirilmiştir. Senetle ispat kuralının istisnalarının çoğu, senet düzenlenmesinin veya düzenlenmiş bir senedin ibraz edilmesinin maddi veya manevi olarak imkansız olması hallerine ilişkindir. Bu imkansızlık hallerine ilişkin istisnalar dışında, elinde delil başlangıcı olan taraf da iddiasını senetle ispat etmek külfetinden kurtulur.

Delil başlangıcının varlığı halinde senetle ispat edilme zorunluluğu ortadan kalkmakta ve takdiri deliller ile ispat yapılabilmektedir. Delil başlangıcı; iddia konusu edilen hukuki işlemi tamamen ispat etmemekle birlikte iddia konusu vakıayı muhtemel gösteren, aleyhine ileri sürülen kimse tarafından oluşturulan ve var olması halinde diğer takdiri delillere başvurma imkanı sağlayan bir belgedir¹.

Kambiyo senetlerinde zamanaşımının etkisi hakkında doktrin ve yargı kararlarında farklı değerlendirmeler mevcuttur. Özellikle zamanaşımının

---

1 Hakan **Pekcamtez**/Oğuz **Atalay**/Muhammet **Özekes**, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 10. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022, s. 401; Ali Cem **Budak**/Varol **Karaaslan**, Medeni Usul Hukuku, 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022, s. 322.

senedin kambiyo senedi vasfına etkisi ve zamanaşımına uğramış senedin alt ilişkisinin ispatı için delil başlangıcı olarak kullanılması farklı fikirlerin ileri sürüldüğü bir konudur.

Bu çalışmada, delil başlangıcının yargılama faaliyetindeki önemi, ispat gücü ve unsurlarına değinildikten sonra TTK hükümleri uyarınca zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinin bu senetlerin düzenlenmesinin temelini oluşturan alt ilişkisinin ispatına yönelik bir delil başlangıcı olarak kullanılabilmesi hususu ve delil değeri delil başlangıcının unsurları göz önünde bulundurularak incelenecektir.

I. DELİL BAŞLANGICININ MEDENİ YARGILAMA HUKUKUNDAKİ ÖNEMİ VE İSPAT GÜCÜ

A. Delil Başlangıcının Medeni Yargılama Hukukundaki Önemi

HMK m. 200 ve devamında senetle ispat zorunluluğuna ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Kanuni delil sisteminin kabul edildiği Türk hukukunda HMK m. 200'deki bu hüküm miktar veya değeri belirli bir parasal sınırın² üzerindeki hukuki işlemler bakımından senetle ispat edilme zorunluluğu getirilmiştir. Delil sistemine ilişkin bu katı senetle ispat kuralı, maddi ve manevi imkansızlıklar veya delil başlangıcı gibi istisnai durumlar ile yumuşatılmıştır³.

Senetle ispat kuralının önemli istisnası olan delil başlangıcına ilişkin hükme HMK m. 202'de yer verilmiştir. Bu hükme göre delil başlangıcı, iddia edilen hukuki işlemi tamamen ispat etmemekle birlikte muhtemel gösteren kendisine karşı kullanılacak olan kişi⁴ veya temsilcisi tarafından verilen belgedir⁵. Delil başlangıcı, senetle ispat zorunluluğunun bulunduğu durumlarda diğer takdiri delillere (genel olarak tanığa) başvurma imkanı sağlaması bakımından yargılamada rol alabilmektedir⁶.

2 2024 yılı için 23.450 TL'dir.

3 Süha **Tanrıver**, Medeni Usul Hukuku, Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 852.

4 Belgeye dayanan taraf belgeyi düzenleyen kişiyse, bu belge delil başlangıcı olarak kabul edilemez. Ejder **Yılmaz**, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Cilt 4, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 3731; **Budak/Karaaslan**, s. 322.

5 **Budak/Karaaslan**, s. 322.

6 Necip **Bilge/Ergun Önen**, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1978, s. 566; **Budak/Karaaslan**, s. 322. Belirtmek gerekir ki senetle ispat zorunluluğunun olmadığı ve takdiri delillerle de ispatın gerçekleştirilebildiği uyuşmazlıklarda da delil başlangıcı yargılamada rol alabilmektedir. Fakat senetle ispat kuralının önemli bir istisnası olan delil başlangıcı genel itibarıyla senetle ispat kuralının olduğu durumlarda bu katı kuralın aşılması için başvuru bir imkan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk hukukunda olduğu gibi Fransız hukukunda⁷ da kanuni delil sistemi kabul edilmiştir⁸. Delil başlangıcının varlığı halinde senetle ispat zorunluluğu ortadan kalkmakta ve tanık deliline başvurulabilmektedir. Böylece ispat yükü altında olan kişi, delil başlangıcının varlığı halinde senetle ispat kuralı kalktığından, takdiri delillere (tanık deliline) başvurabilir⁹. Dolayısıyla senetle ispat kuralının getirmiş olduğu zorluk da aşılmış olur¹⁰.

Delil başlangıcı bir belge olup davada iddia edilen vakıa (hukuki işlem) kime karşı ileri sürülmüşse ondan veya onun temsilcisinden sadır olmuş olmalıdır¹¹. Yine delil başlangıcı hukuki işlemi muhtemel gösterecek nitelikte olmalıdır¹². Delil başlangıcı kavramı ne kadar geniş yorumlanır ise hâkimin delilleri serbestçe değerlendirebilmesine de o ölçüde imkan tanınmış olur¹³.

Fransız hukukundaki düzenlemelerde olduğu gibi Türk hukukunda da delil başlangıcının kapsamı zamanla genişlemiştir. Fransız Hukukunda *comparution personnelle* kurumunun kabul edilmesiyle delil başlangıcına eş durumların ortaya çıkabilmesi ve benzer şekilde Türk hukukunda HMK’de yazılı olmayan belgelerin de delil başlangıcı olması bu genişlemeye örnektir. Türk ve Fransız hukukunda senetle ispat kuralındaki sertlik, delil başlangıcı üzerinden aşılmaya çalışılmakta ve hukuk uygulayıcıları da delil başlangıcını geniş yorumlama eğilimindedir¹⁴.

Delil başlangıcı bazı açılardan senetten farklılık gösterir. Senet, bir hukuki işlemi¹⁵ tam (doğrudan doğruya) ispatlayabilme niteliğine haizdir¹⁶. Delil başlangıcı ise hukuki işlemi (tek başına) tam ispatlayabilme

7 Delil başlangıcı kurumu bakımından yargılama hukuku bağlamında Fransız hukuku önem arz ettiğinden çalışmamızda Fransız hukukundaki ilgili düzenlemeler ile kıyas yapılarak açıklamalarda bulunulmuştur.

8 Güray **Erdönmez**, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı”, İstanbul Barosu Dergisi, 83 (5), 2013, s. 15.

9 Murat **Yavaş**, Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları ile Bu Kuralların İstisnaları, Turhan Kitabevi, Ankara 2009, s. 262.

10 **Bilge/Önen**, s. 567; **Pekcantez/Atalay/Özekes**, s. 401.

11 **Yılmaz**, s. 3731.

12 **Pekcantez/Atalay/Özekes**, s. 401.

13 **Yavaş**, s. 262; İlhan **Postacıoğlu**, Şehadetle İspat Memnuiyeti ve Hudutları, 2. Bası, Baha Matbaası, İstanbul 1964, s. 253.

14 **Yavaş**, s. 263.

15 Hukuki işlem, hukuk düzeninde işlemi yapanın iradesine uygun hukuki sonuç doğuran irade beyanı olarak tanımlanabilir. **Budak/Karaaslan**, s. 317.

16 Saim **Üstündağ**, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Bası, Nesil Matbaacılık, İstanbul 2000, s. 676-677.

niteliğine sahip değildir¹⁷. Senet, uyuşmazlık öncesinde hukuki işlemi tespit etme imkanı verdiği için senet güvenilirliği yüksek bir delildir¹⁸. Delil başlangıcı genel itibariyle başka amaç için oluşturulur ve ispatlanmak istenen vakıanın komşu vakıalarını göstermesi de mümkündür¹⁹. Yine senedin varlığında hâkimin takdir yetkisi bulunmazken; delil başlangıcının varlığı hâkimin takdir yetkisini doğurmakta ve hâkim delili serbestçe değerlendirebileceği gibi diğer takdiri delillere de başvurabilmektedir²⁰.

Delil başlangıcı, ancak senetle ispat kuralının varlığında bir anlam ifade edebileceğinden delil başlangıcı da senet delilinde olduğu gibi ancak hukuki işlemlerde söz konusu olabilir²¹. Delil başlangıcı, sadece belirli bazı belgelerin kullanılabilmesi hallerde uygulama alanı bulamaz. Örneğin, sınırlı delil sisteminin cari olduğu icra mahkemelerindeki yargılamalarda sadece kanunda sayılan belirli belgelerle ispatın geçerli olduğu durumlarda delil başlangıcı hükümleri uygulanmaz. İİK m. 68 hükmü uyarınca, itirazın kesin kaldırılmasını sağlayan bu belgeler ibraz edilmeden delil başlangıcı yoluyla itirazın kesin kaldırılması talep edilemez²².

HMK m. 199, uyuşmazlık konusu olan vakıaları ispat etmeye elverişli olan yazılı veya basılı metinler ile ses kaydı, görüntü, senet, çizim, fotoğraf, elektronik veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcılarını belge olarak tanımlamaktadır. Belge, uyuşmazlıkla ilgili bir bilgi taşıyıcısı olmalı ve bu bilgi uyuşmazlığı çözmeye tek başına yeterli olabileceği gibi başka belge veya delillerle desteklenmeye de ihtiyaç duyabilir. Hükümde geçen '*ispata elverişli olma*' ifadesi kanaatimizce, iddia edilen vakıa ile ilgisi olmak şeklinde anlaşılmalıdır. İddia edilen vakıayı en küçük ihtimal dâhilinde gösteren belge dahi ispata elverişli nitelikte sayılmalıdır²³.

Türk ve Fransız hukuklarında belli bir değeri aşan hukuki işlemler ancak senetle ispat olunur (HMK m. 200; FrMK m. 1359). Senetle ispat zorunluluğunun söz konusu olduğu hallerde iddia edilen vakıalar HMK'da

17 Üstündağ, s. 676-677; Postacıoğlu, s. 257.

18 Oğuz Atalay, Delil Kavramı Üzerine, Haluk Konuralp Anısına Armağan, Cilt 1, Ankara 2009, s. 135.

19 Üstündağ, s. 568.

20 Pekcantez/Atalay/Özekes, s. 401; Budak/Karaaslan, s. 324.

21 Haluk Konuralp, Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009, s. 34; M. Kamil Yıldırım/Ozan Tok, "İtirazın Kaldırılması Yargılamasında Delil Başlangıcının Delil Değeri", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (1), 2016, s. 241.

22 Yıldırım/Tok, s. 241 vd.

23 Aynı yönde bkz. Ozan Tok, Medeni Usul Hukukunda Delil Başlangıcı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 23.

düzenlenen diğer kesin delillerle de ispat edilebilir. Kesin delille ispat kuralı, kanunda senetle ispat kuralı olarak ifade edilmiştir. Kesin delilin hüküm ve sonuçları kanun koyucu tarafından düzenlenmiş ve hâkime bu konuda takdir yetkisi tanınmamıştır. Hâkim kesin delilin içeriği ile bağlıdır²⁴.

Delil başlangıcı, Fransız hukukunda yazılı olma şartına bağlıdır²⁵. Türk hukukunda ise HUMK m. 292’de *tahriri bir mukaddime beyyine*²⁶ olarak düzenlenen kurum, HMK m. 202’de delil başlangıcı olarak düzenlenmiştir. Böylece HMK, delil başlangıcının yazılı olması şartını aramamıştır.

B. Delil Başlangıcının Medeni Yargılama Hukukundaki İspat Gücü

Delil başlangıcı bir kesin delil olmayıp aksine kesin delille ispat zorunluluğunu ortadan kaldıran bir takdiri delildir²⁷. Ayrıca delil başlangıcı senetle ispat kuralına tabi bir konuda takdiri delille (tanıkla) ispat etme imkanını sağlamaktadır²⁸. Delil başlangıcı ve devamında başvurulacak takdiri delillerle yapılan ispat faaliyetinden sonra diğer taraf bu ispat faaliyetini çürütmek için karşı ispat faaliyetinde (HMK’de geçerli olan) her türlü delile başvurabilir.

Delil başlangıcı bulunması halinde iddia konusu hukuki işlem hakkında tanık dinlenebilecektir²⁹. Kanun lafzı sadece tanık dinlenebilir şeklinde olsa da (HMK’de geçerli olan) her türlü takdiri delile başvurulabilir³⁰.

Delil başlangıcının mevcudiyeti halinde, bu delilden başka bir delile dayanmadan diğer bir anlatımla sadece delil başlangıcına dayanarak karar verilip verilmeyeceği hususu açık değildir. Doktrinde bu konuda farklı görüşler vardır. Bir görüşe göre tamamlayıcı delile başvurmak zorunludur³¹.

24 M. Kamil Yıldırım, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1990, s. 207.

25 Fransız hukukunda daha önce Frmk m. 1347’de düzenlenen delil başlangıcı, 10 Şubat 2016 tarihindeki değişiklikle 1362. maddede düzenlenmiştir.

26 HUMK m. 292/2’de anılan ‘evrak ve vesaik’ teriminin yazılı belgeyi ifade ettiği doktrin tarafından kabul edilmekteydi. Tok, s. 20; Baki Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 2 (Usul, Cilt 2), 6. Bası, İstanbul 2001 s. 2290.

27 Üstündağ, s. 677.

28 Tanrıver, s. 855.

29 Jean-Pierre Sortais, Constitution Des Sociétés, Répertoire De Procédure Civile, Éditions Dalloz 2004, n. 142; Tanrıver, s. 854.

30 Yavaş, s. 306.

31 Bilge/Önen, s. 566.

Ancak diğer bir görüşe göre ise delil başlangıcı tek başına hükme esas alınabilir³².

Delil başlangıcı, iddia edilen vakıanın bizzat kendisini değil ancak komşu vakıaları ispat ederse iddia edilen vakıanın ispat edilmiş sayılması için delil başlangıcına ek olarak tanık veya diğer bir tamamlayıcı delile ihtiyaç vardır³³. Ancak delil başlangıcı iddia konusu vakıayı yeterince ispatlıyorsa artık tamamlayıcı delile başvurmak şart değildir³⁴.

Delil başlangıcı, mevcut olması halinde senetle ispat kuralını ortadan kaldıran delildir. Delil başlangıcı, senetle ispat zorunluluğuna tam bir istisna teşkil etmeyip tartışmalı olmakla beraber, vakıayı tek başına ispat edebildiğinden, senetle ispat zorunluluğunu yumuşatan bir kurumdur³⁵. Fransız Hukukunda ise delil başlangıcının tek başına iddia edilen vakıayı ispata yetmeyeceği, bunun tamamlayıcı bir delille desteklenmesi gerektiği kabul edilmektedir³⁶. Kanaatimizce de delil başlangıcı tek başına vakıayı ispat edebilme niteliğine sahip olmadığından ancak tamamlayıcı nitelikte bir komşu (takdiri) delil desteğiyle vakıa ispat edilebilir. Zira yukarıda değindiğimiz üzere delil başlangıcının asıl işlevi senetle ispat kuralını yumuşatması ve takdiri delillere başvurma imkanını sağlamasıdır³⁷.

II. DELİL BAŞLANGICININ UNSURLARI

Delil başlangıcı, içeriğinin hâkimi bağlamaması ve vakıanın ispat edilmesi için tamamlayıcı bir delile duyulan ihtiyaç sebebi ile senetten ayrılır³⁸. Delil başlangıcının maddi unsur, kaynaklanma (sadır olma) unsuru ve gerçeğe yakınlık (muhtemel gösterme) unsuru olmak üzere üç unsuru bulunmaktadır (HMK m. 202/2). Kanun koyusu tarafından HMK m.

---

32 Tok, s. 114.

33 Tanrıver, s. 854; Yavaş, s. 306.

34 Yavaş, s. 306.

35 Postacioğlu, s. 132.

36 Frédérique Ferrand, Preuve, Répertoire De Procédure Civile, Éditions Dalloz, 2013, N. 296.

37 Bu hususta belirtmek gerekir ki, yaklaşık ispatın yeterli görüldüğü yargılama ve işlerde kanaatimizce delil başlangıcı tek başına (yaklaşık ispat bakımından) yeterli görülmelidir.

38 Jean Louis Mouralis, Preuve (Regles De Preuve), Dalloz 2011, N. 327; Tanrıver, s. 854-855.

202/2’de delil başlangıcının unsurları (şartları) açıkça belirlendiğinden³⁹, içtihat yoluyla delil başlangıcı için ayrıca bir unsur oluşturulamaz⁴⁰.

A. Maddi Unsur

HMK m. 199, uyuşmazlık konusu olan vakıaları ispat etmeye elverişli olan yazılı veya basılı metinler ile ses kaydı, görüntü, senet, çizim, fotoğraf, elektronik veriler ve bunlara benzer bilgi taşıyıcılarını belge olarak tanımlamaktadır⁴¹. HMK m. 202’de delil başlangıcı için yazılılık şartı aranmamaktadır. Doktrinde azınlıkta kalan bir görüşe göre, delil başlangıcı ancak yazılı bir belge olabilir⁴². Bu görüşe göre, senet dışındaki takdiri deliller senetle ispat kuralının istisnaları olmadığından, bunların başlangıcı niteliğindeki belgeler de delil başlangıcı teşkil edemez. Oysa HMK m. 199’da anılan belgelerin delil başlangıcı olmasına engel bir durum söz konusu değildir. FrMK m. 1363’e göre delil başlangıcı ancak yazılı bir belge olabilir. Fransız hukukunda genel kabul gören görüş, delil başlangıcının yazılı bir belge olmasıdır⁴³.

Delil başlangıcı teşkil eden belgenin niteliği önem taşımaz⁴⁴. Delil başlangıcı olarak kullanılacak yazılı bir belge adi senet veya resmi senet olabileceği gibi⁴⁵; senet niteliğinde olmayan ticari defter ve mektup da olabilir. Delil başlangıcının, somut davaya konu olan hukuki işlem hakkında

39 **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 405.

40 Delil başlangıcının unsurları kanunda gösterilmiş olsa da bu belgenin muhtevası konusunda farkı görüşler ve içtihatlar bulunmaktadır. Farklılık en çok delil başlangıcının maddi unsurlarında kendini göstermektedir. HMK ile beraber, yazılılığın delil başlangıcını bir unsuru olmaktan çıkmasıyla delil başlangıcının uygulama alanı gelişmiş olmakta ve aynı zamanda hangi belgelerin delil başlangıcı olabileceği sorunları da artmış olmaktadır.

41 Belge kavramının kapsamı, HMK ile birlikte genişletilmiştir. elektronik belgeler ve benzeri nitelikteki bilgi taşıyıcıları denilerek belge kavramının kapsamı geniş tutulmuştur. Yargıtay’ın kararları da bu yöndedir. Yarg. 21. HD., E. 2013/17593, K. 2014/13206, 09.06.2014, www.kazanci.com.tr (E.T. 22.03.2024).

42 Baki **Kuru**, Yazılı Delil Başlangıcı, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014, s. 1385.

43 **Yavaş**, s. 265.

44 **Yavaş**, s. 270.

45 Yargıtay HGK, “*Karşı tarafın el yazısı ile yazıp da imzalamadığı yahut parafını taşıyan bir belge, yazılı delil başlangıcı teşkil edebileceği gibi, yerine göre bütün şekil unsurlarını kapsayan bir yazılı sözleşme de, yazılı delil başlangıcı sayılabilir. bu son halde kuşkusuz tarafların imzasını taşıyan sözleşme, konusu oluşturan muamele bakımından tam bir delil, fakat ayrıca diğer bir muamele vukuuna delalet eder mahiyette ise, bu son muamele için yazılı delil başlangıcı niteliğinde görülebilir*”. Osman **Kiper**, Hukuk Davalarında Kanıtlar, Adil Yayınevi, Ankara 1995, s. 124.

olmasına gerek yoktur⁴⁶. Herhangi bir yazı, diğer unsurlar da bulunmak şartıyla, delil başlangıcı olabilir. Sayfa kenarına yazılan notlar, belli bir düzeni bulunmayan yazılar da delil başlangıcı olabilir⁴⁷. El ile yazılmış bir yazı, kime ait olduğu belirlenebildiği ölçüde delil başlangıcı teşkil eder. Keza makine ile yazılan veya üçüncü kişilerin yazıları da üzerinde tarafın imzası veya parafı bulunmak şartıyla delil başlangıcı olabilir⁴⁸.

Manyetik bant üzerinde gerçekleşen ses kayıtları⁴⁹ tek başına bir yazılı belge değilken; kayıtlı sesin kime ait olduğu teknik araçlar ve bilirkişi sayesinde ortaya çıkarılırsa, delil başlangıcı teşkil edebilir⁵⁰. Video kaydı bir hukuki işlemi gösterdiğinde her ne kadar kaydı yapan hasım değilse de işlemi yapan hasım olduğundan ve video kaydının da güvenilirliği incelenebileceğinden bu tür belgelerin de delil başlangıcı olarak kabulü gerekir⁵¹. Elektronik posta, sms, ve sosyal ağlar aracılığıyla gönderilen veriler de delil başlangıcı olabilmektedir⁵². Bu delillerin hasım tarafından meydana getirildiği kesin bir şekilde tespit edilmişse, delil başlangıcı niteliğine haiz olurlar. Üçüncü kişi tarafından meydana getirilen elektronik yazılar delil başlangıcı olamaz⁵³.

---

46 **Yavaş**, s. 272.

47 **Yavaş**, s. 271.

48 **Tanrıver**, s. 855.

49 HUMK döneminde Türk hukukunda yazılı olmayan belgelerin delil başlangıcı olamayacağı kabul edilmekteydi. Ses kayıtları da o dönemde delil başlangıcı olarak kabul edilmemiş ancak takdirli delil olarak kullanılmıştır. Bu sebeple HUMK döneminde ses kayıtlarının tanık delili ile birlikte değerlendirilmesi senetle ispat kuralını aşmak için yeterli olmamıştır. **Yavaş**, s. 269. “*Band tek başına delil teşkil etmez. ancak, uzman bilirkişi aracılığıyla dinlenilmesi, kapsamının yazılması ve sesin Mustafa’ya aidiyeti hakkında rapor düzenlenmesi halinde, diğer delillerle birlikte değerlendirilmesi iktiza edeceği...*”, Yarg. 14. HD, E. 1987/5376, K. 1987/7668, 27.10.1987, www.kazanci.com.tr, (E.T. 15.03.2024).

50 Baki **Kuru**/Ramazan **Arslan**/Ejder **Yılmaz**, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 22. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2011, s. 412. Örnek olarak telefon ile verilmiş siparişlerdeki sesin ve tarihinin tespiti mümkündür. **Yavaş**, s. 268.

51 “Mahkemece yapılacak iş, dosyaya delil olarak sunulan kamera görüntülerini de delil başlangıcı kabul ederek...”, Yarg. 21. HD., E. 2014/17586, K. 2014/13203, 09.06.2014, www.kazanci.com.tr, (E.T. 15.03.2024).

52 **Tanrıver**, s. 855.

53 Üçüncü kişilerce oluşturulan belgelerin delil başlangıcı olması hususu doktrinde tartışmalıdır. Bu hususa ilişkin detaylı açıklamalar için bkz: Varol **Karaaslan**, “Banka Dekontu ve Havale Mektubunun Delil Değeri”, MİHDER, C. 12, S. 35, 2016/3, s. 618 vd. Özellikle bir borcun ödenmesine ilişkin banka aracılığıyla para gönderimi neticesinde bankadan temin edilen banka dekontunun paranın gönderildiği kişi alacihine delil başlangıcı olarak kullanıp kullanılmayacağı hususu önem arz etmektedir. Burada banka, dekontu düzenleyen ve taraflar arasındaki uyumsuzluk

Delil başlangıcı, senet niteliğini tam olarak taşımayan belgedir⁵⁴. Tarafların hukuki bir işlemi ispat için düzenlemek istedikleri fakat kanunun öngördüğü bazı şekli unsurların eksik olması nedeni ile senet olma niteliği kazanmamış belgeler de ispat faaliyetinde kullanılabilirler⁵⁵. Kambiyo senetleri, çoğunlukla, alt ilişkiyi göstermediğinden, iddia edilen vakıyı muhtemel gösterme unsuru gerçekleşmeyecektir. Özellikle senet tanzim eden kişinin lehtara birden fazla borcu olduğu durumlarda gerçeğe yakınlık unsuru da zayıflayacaktır.

Fotokopilerin delil başlangıcı olup olmayacağı hususu tartışmalıdır. Bir görüşe⁵⁶ göre fotomontaj tehlikesi nedeniyle fotokopiler delil başlangıcı olamazken diğer bir görüşe⁵⁷ göre ise delil başlangıcı olması mümkündür. Yargıtayın da fotokopideki imzanın araştırılması gerekliliği konusunda birbiri ile çelişen kararları mevcuttur⁵⁸. Fransız hukukunda, noter

---

bakımından üçüncü kişi konumundadır. Doktrinde bu hususa ilişkin çoğunluk görüşü uyarınca şayet bu banka dekontu aleyhine kullanılacak kişi tarafından açıkça kabul edilmiş veya benimsenmişse delil başlangıcı olarak kullanılabilir. **Konuralp**, s. 116-117; **Postacioğlu**, s. 277; **Yavaş**, s. 278. Buna karşın, bankalarca oluşturulan banka dekontları, aleyhine kullanılacak kişi tarafından verilmiş veya gönderilmiş olmadığından, HMK m. 202/2'deki açık düzenleme uyarınca delil başlangıcı niteliğinde olamayacağı sadece aleyhine kullanılacak kişi veya temsilcileri tarafından verilen veya gönderilen belgelerin delil başlangıcı olabileceği doktrinde ifade edilmiştir. **Karaaslan**, s. 622-623. Son olarak belirtmek gerekir ki, bir belgenin delil başlangıcı niteliğine haiz olması için bu belgenin oluşturulmuş olması yeterlidir. Bir başkasına gönderilmiş veya verilmiş olması şart değildir. Salih **Keser**, *Medeni Yargılama Hukukunda Delil Başlangıcı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 95.

54 Ergun **Önen**, *Medeni Yargılama Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1979, s. 249.

55 **Yavaş**, s. 270.

56 **Postacioğlu**, s. 270; **Bilge/Önen**, s. 567.

57 **Konuralp**, s. 56; **Tanriver**, s. 855; Recep **Akcan**, “Medeni Usul Hukuku Açısından Faks Metinlerinin Önemi ve Delil Değeri”, *Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9 (1-2), 2001, s. 165.

58 Yargıtay çoğunluk itibarıyla fotokopi üzerinde imza ve yazı incelemesinin yapılamayacağına hükmetmekle birlikte aksi yönde kararları da mevcuttur. Yargıtay kararları için bkz: “... *dava konusu çek aslının olmadığı, yerleşik Yargıtay kararlarına göre fotokopi üzerinden imza incelemesi yapılamayacağı...*” Yarg. 11. HD., E. 2021/5006, K. 2022/8951, 13.12.2022, www.lexpera.com.tr (E.T. 23.10.2024). Benzer yönde; “*Fotokopi belge üzerinde imza ve yazı incelemesi yapılamayacağı...*” Yarg. 11. HD., E. 2023/2080, K. 2024/4782, 06.06.2024, www.lexpera.com.tr (E.T. 23.10.2024); “*Fotokopi belge üzerinde imzanın davacıya ait olup olmadığı hususunda bilirkişi incelemesi yaptırılması mümkün olmayıp belge aslı da ibraz edilemediğinden sözkonusu belgeye itibar edilerek davanın reddine karar verilmesi doğru olmuştur...*”, Yarg. 15. HD., E. 2014/4830, K. 2014/5710, 13.10.2014, www.kazanci.com.tr (E.T.

veya resmi makamlar dışında oluşturulan fotokopiler senet olmayıp ancak bir delil başlangıcı teşkil edebilirler⁵⁹.

Kanaatimizce delil başlangıcının maddi unsuru tanıkla ispat edilemez. Zira hem delil başlangıcının varlığı konusunda tanık dinlenmesi ve buna dayanılarak delil başlangıcının varlığının kabul edilmesi hem de delil başlangıcının varlığı kabul edildikten sonra tanık dinlenebileceğinden delil başlangıcının tamamlayıcı ispatının tanık dinlenerek gerçekleştirilmesi senetle ispat kuralını bertaraf eder. Senetle ispat kuralının nedeni esasen tanık deliline olan güvensizliktir. Delil başlangıcının varlığında tanık dinlenilmesi de aslında tanık deliline ek olarak başka bir belgenin (delil başlangıcının) de varlığı aranarak tanık deliline olan güvensizlik de bir ölçüde aşılmaktadır⁶⁰. Hatta delil başlangıcının da tek başına hukuki işlemi ispat edebileceği görüşü kabul edilirse, tek bir takdiri delille (örneğin tanıkla) bile senetle ispat edilmesi gereken hukuki işlemin ispatına yeterli olacaktır⁶¹.

B. Sadır Olma (Kaynaklanma) Unsuru

Kaynaklanma unsuru, hasmın belgenin kendisinden sadır olduğunu ikrar etmesi veya inkârı halinde yapılan incelemeler sonucunda belgenin

---

15.03.2024). Aksi yönde; “Somut olayda, taraflar arasındaki, protokol başlıklı belgenin adli tıp kurumu tarafından yapılan incelenmesinde belgedeki imzaların davalının eli ürünü olduğu, incelemeye konu belgenin fotokopi belge olduğu bildirmiştir. Mahkemece yapılacak iş; davaya konu davalının imzasını taşıyan protokol başlıklı belgenin yukarıda açıklanan bilgiler ışığında yazılı delil başlangıcı niteliğinde bir belge kabul edilip, HMK'nin 202. maddesi uyarınca, tanık dahil her türlü delil ispatına imkan verilmesi gerekirken yazılı şekilde davanın reddi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir.”, Yarg. 3. HD., E. 2014/7722, K. 2014/9296, 13.10.2014, www.kazanci.com.tr (E.T. 15.03.2024).

59 Michel **Redon**, Copies Et Reproductions De Pièces, Répertoire De Procédure Civile, Éditions Dalloz, 2012, n. 61.

60 Örneğin, A, B'ye 10.000 tl ödünç verdiğini ve B'nin bu parayı vadesi gelmesine rağmen geri ödemediğini iddia ederek dava açarsa, A kural olarak bu iddiasını senetle ispat etmelidir. Ancak delil başlangıcı bulunursa tanık dinlenebilir. Davada A, varlığını iddia ettiği ancak mahkemeye ibraz etmediği bir delil başlangıcının mevcut olduğunu tanıkla ispat edemez. Aksi halde A, bir tanık ifadesine dayanarak delil başlangıcının mevcut olduğu sonucunu elde etmekte hem de varlığı kabul edilen delil başlangıcına ek olarak ikinci bir tanık da dinleterek, böylece iki hususta tanık dinleterek, senetle ispat etmesi gereken hukuki işlemi sadece tanıkla ispat etmiş olmaktadır.

61 **Yavaş**, s. 270.

onun tarafından oluşturulduğunun ortaya çıkmasıdır⁶². HMK m. 202, kaynaklanma unsurunu, “kendisine karşı ileri sürülen kimse veya temsilcisi tarafından verilmiş veya gönderilmiş” şeklinde ifade etse de, delil başlangıcının kaynaklanma unsuru anılan kişi tarafından oluşturulması yeterli olup ayrıca verilmesi veya gönderilmesi şart değildir⁶³.

Bir kimsenin kendisinden sadır olan belgeyi kendi lehine ve başkası aleyhine delil olarak kullanması mümkün değildir⁶⁴. Bazı şartlar altında ticari defterlerin sahibi aleyhine olduğu gibi lehine de kullanılabilmesi bu prensibin istisnasıdır. Bir kimsenin kendisinin oluşturduğu bir belgenin aleyhine delil olarak kullanılabilmesi mümkündür. Kişinin kendisinin oluşturduğu yazılı belge bir senet niteliğinde ise onun aleyhine kesin delil oluşturur. Ancak senet niteliği kazanmayan bir yazılı belge diğer şartları da sağlamak şartıyla sahibi aleyhine delil başlangıcı olarak kullanılabilir. Bir belgenin, sahibi aleyhine delil olarak kullanılabilmesi için bu belge ile sahibi arasında mantıki ve nesnel bir ilişki bulunmalıdır. Böyle bir ilişki yoksa belge, sahibi aleyhine delil olarak kullanılamaz⁶⁵.

Yazılı belgedeki yazı unsuru, belgenin hasım tarafından oluşturulduğunu objektif olarak gösterecek nitelikte olmalıdır⁶⁶. Belgeyi yazan kişi belgeyi imzalamasa bile belge onun eli ile yazılmışsa delil başlangıcı teşkil eder⁶⁷. Çünkü el yazısının kime ait olduğu bilirkişi vasıtasıyla ortaya çıkarılabilir. Ancak bilgisayarda veya daktilo ya da üçüncü kişiyle yazılmış bir belgede belgeyi oluşturan kişinin imzası veya parafı yoksa bu yazılı belge sahibinin aleyhine kullanılamamalıdır⁶⁸. Makine ile yazılmış bir

62 Timuçin **Muşul**, Medeni Usul Hukuku (Temel Bilgiler), 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009, s. 252.

63 **Yavaş**, s. 269.

64 **Konuralp**, s. 108. “Mahkeme davacının tuttuğu tasdiksiz el defterini delil başlangıcı saymak suretiyle tanıkları dinlemiş ve ödetme kararı vermiştir. Oysa HUMK.nun 292. maddesinin 2. bendi gereğince bir belgenin yazılı delil başlangıcı sayılabilmesi için bu belgenin aleyhine ibraz edilmiş olan tarafça verilmiş olması gereklidir.”, Yarg. 13. HD., E. 1984/5995, K. 1984/6766, 01.11.1984, www.kazanci.com.tr (E.T. 15.03.2024).

65 **Konuralp**, s. 108; **Yavaş**, s. 272.

66 Yavuz **Alangoya**/M. Kamil **Yıldırım**/Nevhis **Deren-Yıldırım**, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2009, s. 390.

67 **Yavaş**, s. 274, “Alacaklının cep takviminde ödünç borçlusunun el yazısı ile borç ve hesap tutarının açıklandığı fakat imzası bulunmadığı ileri sürülmüştür. bu imzasız yazılar, gerçekten ödünç borçlusuna ait olduğunun ispatlanması kaydıyla, ödünç alacaklısı yararına usulün 292.inci (şimdi 202.) maddesinde yazılı bir delil başlangıcı sayılır.” **Kuru**, Usul Cilt 2, s. 2293.

68 **Postacıoğlu**, s. 263.

belgenin aleyhine ileri sürüldüğü kimse tarafından yazılıp yazılmadığı hususunda tanık da dinlenemez⁶⁹.

Beyaza atılmış imzanın delil başlangıcı teşkil etmeyeceği doktrinde savunulmaktadır⁷⁰. Yazılı belgedeki yazı, imza veya paraf inkâr edildiğinde bunun araştırılması gereklidir⁷¹. Üçüncü bir kişi tarafından meydana getirilen belge delil başlangıcı olarak kullanılamaz. Ancak üçüncü kişiden sadır olan belge, hasım tarafından kabul edilmiş ve bu husus da ispatlanmışsa delil başlangıcı oluşturabileceği kabul edilmektedir⁷². Hasım tarafından kabulün açıkça olması gerektiği ve zımnî kabulün yeterli olmadığı da ifade edilmektedir⁷³. Hasımın temsilcisi tarafından oluşturulan belgeler de delil başlangıcı olabilir. Ancak temsilci tarafından oluşturulan belgenin delil başlangıcı olarak kullanılabilmesi için temsilcinin ilgili hukuki işlem bakımından temsil yetkisine sahip olması gerekir⁷⁴.

Bir belgenin aleyhine ileri sürüldüğü kimseden sadır olup olmadığı konusu bütün araştırmalara rağmen ortaya çıkarılamıyorsa bu belge delil başlangıcı olarak kullanılamamalıdır. Fiili karineler veya hayatın olağan akışı bir belgenin hasım tarafından oluşturulduğunu gösterse bile, kanaatimizce, kaynaklanma unsuru sabit olmadan delil başlangıcı meydana gelmeyecektir. Yine delil başlangıcının kaynaklanma unsuru bakımından tanık dinlenemeyeceği kanaatindeyiz. Aksi halde bir belgeyi tanık ifadele-

---

69 Söz konusu belgelerin hukuka aykırı bir şekilde elde edilip edilmediği hususu da ayrıca hâkim tarafından inceleme konusu yapılabilecektir. **Budak/Karaaslan**, s. 322.

70 **Yavaş**, s. 275.

71 “O halde, anılan belgedeki yazıların davacının eli mahsulü olup olmadığı, başka bir deyimle delil başlangıcı niteliğinde bulunup bulunmadığı davacının isticvabı suretiyle ve gerektiğinde istihap edilerek bilirkişi aracılığı ile saptanmalı, delil başlangıcı kabul edildiği takdirde bakiye 25.000 lira ödeme savunması karşısında tanık beyanları değerlendirilmelidir. Belgedeki ödemeye ilişkin yazının davacının elinden çıkmadığının anlaşılması halinde yazılı delil başlangıcı sayılamayacağından...”, Yarg. 15. HD., E. 1981/565, K. 1981/650, 27.03.1981, www.kazanci.com.tr (E.T. 16.03.2024).

72 **Yavaş**, s. 278.

73 **Yavaş**, s. 278.

74 **Yavaş**, s. 279; “Adı geçen ...'nin davalı şirket adına mal teslim almaya yetkili olduğunun kabul edilmesi karşısında irsaliyelerin yazılı delil başlangıcı niteliğinde olacağı ve buna dayalı iddianın tanık dahil her türlü delille kanıtlanabileceği dikkate alınarak davacının bu yöne dair delilleri eksiksiz olarak toplandıktan sonra hep birlikte değerlendirilip sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, eksik inceleme ile yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir.” Yarg. 19. HD, E. 2014/12584, K. 2015/3540, 12.03.2015, www.kazanci.com.tr (E.T. 16.03.2024).

rine dayanarak hasım tarafından oluşturulduğu sonucuna varmak ve böylece delil başlangıcının varlığını kabul ederek sadece tanık delili ile senetle ispat kuralı bertaraf edilmiş olur⁷⁵.

Delil başlangıcı teşkil eden belgenin hangi amaçla oluşturulduğu ödem taşımaz⁷⁶. Bir hukuki işlemi tespit etmek için oluşturulan senet, başka bir hukuki işlem için delil başlangıcı olabilir⁷⁷.

C. Muhtemel Gösterme (Gerçeğe Yakınlık) UNSURLU

Bir belgenin delil başlangıcı olarak kullanılabilmesi için belgenin iddia konusu hukuki işlemi muhtemel göstermesi gerekir (HMK m. 202)⁷⁸. Kanunun delil başlangıcını ispat kuvveti açısından nitelendirmesi, delil başlangıcının hukuki işlemi tamamen ispat edebilecek vasıfta bir belge olmamasıdır. Dolayısıyla kanun, delil başlangıcına ne tam ispat kuvveti vermiştir ne de basit ihtimali yeterli görmüştür. Delil başlangıcının ispat kuvveti, tam ispat (kesinlik) ile basit ihtimal arasında kabul edilmelidir.

Delil başlangıcının akla uygun olarak tutarlı, olayların tamamını açıklayıcı ve hâkimi ikna edebilecek güce sahip olması gerekir⁷⁹. Belgenin iddia edilen vakıayı muhtemel gösterip göstermediğini hâkim takdir edecektir. Her somut olaya göre hâkim, belgenin iddia konusu vakıayı ne derece gerçek gösterdiğini saptayacaktır. Bunu yaparken de hayatın olağan akışından ve fiili karinelere de yararlanılır⁸⁰.

Muhtemel gösterme, ispat ölçüsü açısından değerlendirilmelidir. Kanun delil başlangıcını bir belge⁸¹ olarak nitelediğinden, delil başlangıcının hukuki işlemi muhtemel gösteren olarak nitelemesinin üzerinde ayrıca durulmalıdır⁸². Kanun, delil başlangıcını hukuki işlemi muhtemel gösteren olarak nitelemeseydi bile delil başlangıcı her şeyden önce HMK m. 199 anlamında bir belge olduğundan hukuki işlemi ispata elverişlidir. O halde ispata elverişlilik ile muhtemel gösterme arasındaki anlam ilişkisi ortaya

75 **Yavaş**, s. 270 vd.

76 **Bilge Umar**, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014, s. 642.

77 **Postacıoğlu**, s. 612.

78 HUMK m. 292/2'de "...müddeabihin tamamen sübutuna kâfi olmamakla beraber bunun vukuuna delalet eden..." şeklinde ifade edilmiştir.

79 Haluk **Konuralp**, Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009, s. 41.

80 **Tok**, s. 92.

81 HMK m. 199'da belge, 'uyuşmazlık konusu vakıalara ispata elverişli olma' olarak nitelenmiştir.

82 **Tanrıver**, s. 854-855.

konmalıdır. İspata elverişlilik genel bir kavram olup, en basit ihtimali kapsadığı gibi senet gibi kesin delillerin kesin ispat ölçüsünü de kapsar. O halde kanun koyucunun, ispata elverişli olan bir belgenin delil başlangıcı teşkil edebilmesi için özel bir ispat kuvvetini kabul ettiği görülmektedir. Kanaatimizce, muhtemel gösterme, ispat açısından, basit ihtimalden daha kuvvetli bir olasılıktır. Belge, zaten ispata elverişli olduğu için basit ihtimali kendi içinde barındırır⁸³.

III. KAMBYO SENEDİNİN ZAMANAŞIMINA UĞRAMASININ SONUCU VE DELİL DEĞERİNİN DELİL BAŞLANGICI UNSURLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. Genel Olarak Kambyo İlişkisi ve Kambyo Alacağı

Kambyo senedi, temel ilişkiden kaynaklanan hakla bütünleşen⁸⁴ ve o hakkın senede sığdırılmasını sağlayan nitelikli bir senettir⁸⁵. Kambyo senedinin düzenlenmesindeki amaç, keşideci ve lehtar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan hakka, tedavül açısından kolaylık sağlamaktadır⁸⁶. Kambyo senedinin temsil ettiği hakkın devri için kambyo senedinin de devri zorunludur (TTK m. 645)⁸⁷.

Hukuk sistemimizde bir kişinin başka bir kişiye borçlanmasının temelinde genel olarak maddi veya hukuki sebepler yer almaktadır⁸⁸. Kambyo senedinden kaynaklanan alacaklarda hukuki bir sebep olmakla birlikte, bu

83 Kanun delil başlangıcını, muhtemel gösteren olarak niteleyerek, ispata elverişli olma niteliğini belirginleştirmek istemiş ve delil başlangıcına nitelikli bir ispat kuvveti vermiştir.

84 Hak ile senedin bütünleşmesi, kıymetli evrağı diğer senetlerden ayıran temel bir özelliktir. **Kendigelen/Kırca**, s. 8.

85 Kambyo senetleri, kıymetli evrakın önemli bir grubunu oluşturmaktadır. Ali **Bozer/Celal Göle**, Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2018, s. 26 vd; **Poroy/Tekinalp**, s. 51 vd.

86 İsmet **Sayhan**, Kambyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2006, s. 117.

87 Hakkın kambyo senedine bürünmesi, devrini kolaylaştırır. **Öztan**, s. 3. Fakat belirtmek gerekir ki kıymetli senet, hakkın kendisi olmayıp, hakkın temsilcisidir. Kıymetli senet olmaksızın hak sahipliğinden bahsedilemez. Şayet kıymetli senet zayı olmuşsa, kıymetli senet olmadan da hak ileri sürülebilir (TTK m. 652/1).

88 Kemal **Oğuzman/Nami Barlas**, Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar, 22. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 189. Bununla birlikte hukukumuzda sebebi belirtilmeyen borç tanımları da geçerlidir (TBK m. 18). Sebebi belirtilmeyen borç tanımlarına ilişkin doktrindeki görüşler ve detaylı bilgi için bkz: **Oğuzman/Öz**, s. 215-216; **Hatemi/Gökyayla**, s. 58-60.

hukuki sebep temel borç ilişkisinden ayrıdır⁸⁹. Keşideci ve lehtar arasında kambiyo senedinin düzenlenmesiyle temel ilişkiden kaynaklanan borca ek olarak yeni bağımsız bir (kambiyo) borcu meydana gelir⁹⁰. Her ne kadar ticari ilişkilerde bir bedelin varlığı asıl olsa da bir kambiyo senedinin düzenlenmesi için temel bir borç ilişkisinin varlığı zorunlu olmadığından, herhangi bir borç söz konusu olmadan da kambiyo senedi düzenlenebilir. Taraflar arasındaki temel ilişkiye bakılmaksızın, soyutluk ilkesi uyarınca kambiyo senedi geçerlidir⁹¹.

Kambiyo senedinin temelindeki alt ilişkinin kambiyo senedinde belirtilmesi zorunlu değildir⁹². Soyutluk ilkesi uyarınca kambiyo senetlerinin düzenlenme sebebine kambiyo senetlerinde yer verilmez⁹³. Şayet taraflar arasındaki temel ilişkide kambiyo senedine ilişkin bir kayıt düşülmüşse (atıf yapılmışsa) veya açıkça teminat senedi olduğu yazılmışsa, bu durumda Yargıtay vermiş olduğu kararlarında istikrarlı bir şekilde kambiyo senedinde artık soyutluk ilkesinin uygulanmayacağını belirtmektedir⁹⁴. Dolayısıyla, temel ilişkideki kambiyo senedine ilişkin yazılan bu kayıt soyutluk ilkesini bertaraf etmektedir.

89 Kambiyo senetlerindeki soyutluk ilkesi uyarınca, kambiyo alacağı taraflar arasındaki temel ilişkiden bağımsızdır. Reha **Poroy/Ünal Tekinalp**, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 22. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018, s. 35; Muhammet Can **Karlıksız**, “Teminat Amacıyla Düzenlenen Kambiyo Senetleri ve Soyutluk İlkesi”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 26, S. 2, s. 687.

90 Taraflar arasındaki meydana gelen bu kambiyo ilişkisi, temel ilişkinin yerine geçmez ve asıl borç yenilenmiş sayılmaz, şayet borcun yenilenmesi yönünde tarafların açık iradesi varsa, borç yenilenmiş sayılır (TBK m. 133/2). Taraflar arasındaki temel alt ilişkiden kaynaklanan bir borcun ifası amacıyla kambiyo ilişkisi kurulduğunda, kambiyo ilişkisi ile alt ilişki arasındaki bağ, kambiyo senedinin düzenlenmesindeki amacın ifa yerine mi olduğu yoksa ifa uğruna mı olduğuna göre değişkenlik gösterir. **Oğuzman/Öz**, s. 283 vd; **Hatemi/Gökyayla**, s. 248. Tarafların kambiyo senedi düzenlenmesindeki amacı ifa yerine edim ise alt ilişkiden doğan borç sona erer ve artık borcun konusu kambiyo senedindeki taahhüt olur. Buna karşın, kambiyo senedi düzenlenmesindeki amaç ifa uğruna edim olursa, alt ilişkideki borç sona ermez ve varlığını sürdürür, bu borca ek olarak taraflarca bir ifa imkanı da sağlanmış olur. **Hatemi/Gökyayla**, s. 248.

91 **Kendigelen/Kırca**, s. 130; **Bahtiyar**, s. 16.

92 Hüseyin **Ülgen/Mehmet Helvacı/Abuzer Kendigelen/Arslan Kaya**, Kıymetli Evrak Hukuku, 14. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021, s. 86 vd.

93 **Sayhan**, s. 100. Kambiyo senetlerinde kambiyo alacağının sebebine ilişkin kayıtların yer alması, o senedin kambiyo senedi olma vasfını kaybetmesine yol açar. **Sayhan**, s. 72.

94 Bu hususa ilişkin Yargıtay kararları için bkz: Yarg. 12. HD., E. 2023/2898, K. 2024/90, 09.01.2024; Yarg. 12. HD., E. 2016/7745, K. 2016/25709, 20.12.2016; Yarg. 12. HD., E. 2016/2053, K. 2016/10965, 13.04.2016, Yarg. 12. HD., E. 2016/20104, K. 2017/11705, 02.10.2017, www.lexpera.com.tr, (E.T. 28.10.2024).

Taraflar arasında kambiyo senedinin düzenlenmiş olması, temel alt ilişkiden kaynaklanan borcun ifasının talep edilemeyeceği anlamına gelmez. Fakat böyle bir talep durumunda senet borçlusu, kambiyo senedinin düzenlenmiş olması sebebiyle temel ilişkiye dayalı borcun kambiyo senediyle ödemesinin yapılacağına taraflarca düzenlendiğini defî olarak ileri sürebilir. Dolayısıyla kambiyo senedi hamilinin senetten doğan alacağın değil de temel ilişkiden kaynaklanan alacağın ifasını talep etmesi durumunda senet borçlusu, temel ilişkiden kaynaklanan borcu ifa etmekten kaçınabilir⁹⁵. Yargıtay da bu hususu destekler nitelikte benzer bir durumda, kambiyo senedinin düzenlenmesi ile temel ilişkide geçerli olan vadenin kambiyo ilişkisindeki vade tarihine göre belirlenmesi gerektiğini, temel ilişkideki borcun ödenmesinin kambiyo senedindeki vadenin dolmasına kadar erteleneceği şeklinde karar vermiştir⁹⁶.

B. Kambiyo Senetlerinin Zamanaşımına Uğramasının Sonuçları ve Temel İlişkiye Dayalı Açılan Dava ve Takiplerdeki Etkisi

Kambiyo alacağının niteliği itibarıyla çok fazla kişi tarafından hukuki ilişkiye konu yapılabilmesi ve kambiyo alacağının çok farklı durumlarda meydana gelebilmesi sebebiyle kanun koyucu tarafından kambiyo senetlerinin tabi olduğu zamanaşımı süreleri, TTK'de özel olarak farklı sürelerde düzenlenmiştir. TTK uyarınca zamanaşımı süreleri, poliçede muhatap için üç yıl, düzenleyen ve cirantanın hamile karşı sorumluluğu için bir yıl ve cirantanın başka bir cirantaya veya düzenleyene karşı sorumluluğu için altı aydır (TTK m. 749)⁹⁷. Çekte ise kambiyo alacağı için üç yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür (TTK m. 814)⁹⁸.

95 **Kendigelen/Kırca**, s. 26; **Bahtiyar**, s. 48.

96 *"Zamanaşımına uğrayan ve bu nedenle kambiyo senedi vasfını kaybederek (yazılı) delil başlangıcına dönüşen bonodaki vade tarihinin; temel ilişkiye dayanılarak yapılan bir takip veya açılan bir davada temerrüde esas alınmayacağı..."*, Yarg. İBHGK, E. 2019/1, K. 2019/8, 25.12.2019, www.yargitay.gov.tr (E.T. 20.02.2024). Kanaatimizce, Yargıtay vermiş olduğu bu kararında bir borcun vadesinin dolması ile ifadan kaçınabilmeyi (def'i) karıştırmıştır. Dolayısıyla kambiyo senedi alacağının ödenmesi mümkünken senet borçlunun temel ilişkiden kaynaklanan borcu ifadan kaçınabilmesinin sebebi, temel ilişkideki borcun vadesinin gelmemesi değil; taraf iradelerinin temel ilişkiden kaynaklanan borcun kambiyo senedi ile ödenmesinin kararlaştırılmasındandır.

97 Poliçe bakımından düzenlenen zamanaşımı süreleri kıyasen bono için de uygulanır (TTK m. 778/1).

98 TTK'de kambiyo senetleri için düzenlenen zamanaşımı sürelerine ilişkin hükümler, senedin geçerli bir kambiyo senedi vasfına haiz olması durumunda geçerli olacaktır. **Aksu**, s. 628.

Zamanaşımı, hakkı sona erdiren veya ortadan kaldıran bir sebep olmayıp o hakkın elde edilmesine engel olan ve borçlunun dava ve takip ile borcu ödemeye zorlanmasını engelleyen bir durumdur⁹⁹. Esasen bir maddi hukuk kurumu olan zamanaşımının maddi hukukun yanında usul hukuku ve takip hukukunda da önemli bir karşılığı vardır. Maddi hukuk bakımından borcun zamanaşımına uğraması o borcun eksik borca dönüşmesi sonucunu doğurur¹⁰⁰. Bir borcun zamanaşımına uğraması sonucu eksik borca dönüşmesi, usul ve takip hukuku bakımından borçluya bir def'i¹⁰¹ imkanı sağlamakta ve bu durum borçluya borcu ödemekten kaçınma hakkı vermektedir¹⁰².

Kambiyo senetlerinden doğan borçlar için zamanaşımı süresi, borcun muaccel olması ile başlar (TBK m. 149). Kambiyo senetlerinde imzaların bağımsızlığı kuralı cari olduğundan, bu kuralın (ilkesnin) bir sonucu olarak zamanaşımını kesen işlem, kambiyo senedin bütün borçlularına karşı sonuç doğurmaz. Kambiyo senedindeki imza sahibi olan her bir kambiyo borçlusu için zamanaşımı süreleri ayrı ayrı işleyeceğinden, söz konusu işlem kimin hakkında yapılmış ise sadece o kişi bakımından zamanaşımı kesilir¹⁰³. Dolayısıyla diğer kambiyo borçlularının borcu zamanaşımına uğramayacağından, onların durumunda herhangi bir değişiklik söz konusu olmaz (TTK m. 751).

Kambiyo senetleri için TTK'de düzenlenen zamanaşımı süreleri, kambiyo senedinden kaynaklanan alacaklar için düzenlenmiştir. Taraflar ara-

99 **Oğuzman/Öz**, s. 600; **Hatemi/Gökyayla**, s. 366.

100 Mehmet **Erdem**, *Özel Hukukta Zamanaşımı*, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 352. Zamanaşımına uğrayan bir kambiyo senedi, havale ya da borç taahhüdü olarak da kabul edilemez. Zira temel ilişkiden kaynaklanan bir borcun ifası amacıyla taraflarca kambiyo senedi düzenlenmektedir. **Kendigelen/Kırca**, s. 26. Dolayısıyla zamanaşımına uğrayan kambiyo senedi, kambiyo senedi vasfı dışında, maddi hukukta sonuç doğurabilecek herhangi başka bir irade beyanı olarak kabul edilemez.

101 Takip hukuku bakımından ödeme emrine itiraz olarak ileri sürülmesi niteliğini değiştirmez ve nitelik olarak hem usul hukuku hem de takip hukuku bakımından def'i niteliğindedir.

102 **Hatemi/Gökyayla**, s. 375; **Aksu**, s. 657; Ahmet Batuhan **Oyal**, "Avalistin Hamile Karşı Savunma İmkânları ve Lehine Aval Verilen Kişinin Savunma İmkânlarından Yararlanıp Yararlanamayacağı Sorunu", *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 2023, s. 682. Fakat bir borç zamanaşımına uğramasına rağmen borçlu tarafından ödenirse, yapılan bu ödeme, geçerli ve iadesi talep edilemeyen bir ödeme olur. Dolayısıyla borçlu bu ödemeyi sebepsiz zenginleşme ya da bağışlama hükümlerine konu yapıp iadesini talep edemez. **Aksu**, s. 658.

103 Esra **Civelek Acar**, "Kambiyo Senetlerinde Aval", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 2021, s. 1304.

sındaki temel ilişkidenden kaynaklanan alacağın tabi olacağı zamanaşımını süresi, TBK hükümleri uyarınca genel hükümlere göre belirlenir¹⁰⁴. Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararı'nda belirtildiği üzere, zamanaşımına uğrayan ve bu sebeple kambyo senedi olma vasfını kaybeden kambyo senedindeki (bonodaki) vade tarihi, artık temel ilişkiye dayanılarak açılan dava veya başlatılan takipte temerrüde esas alınamayacağı ve temel ilişki-deki zamanaşımını sürelerinin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir¹⁰⁵.

Yargıtay kararları ve doktrinde zamanaşımına uğramış kambyo senedinin kambyo senedi vasfını kaybedip kaybetmeyeceğine ilişkin farklı görüşler mevcuttur. Yargıtay, kambyo senedindeki alacağın zamanaşımına uğraması durumunda, borçlunun zamanaşımını def'inde bulunmasıyla senedin kambyo senedi vasfını yitireceği görüşündedir¹⁰⁶. Doktrindeki bir görüşe göre¹⁰⁷, (kambyo senedinin zamanaşımına uğraması neticesinde) borçlunun zamanaşımını def'inde bulunması durumunda, kambyo senedi (çek) kambyo senedi olma vasfını kaybeder. Diğer bir görüşe göre ise, kambyo senedindeki alacağın zamanaşımına uğraması, kambyo senedinin niteliğini değiştirmez, senet, kambyo senedi vasfını taşımaya devam eder¹⁰⁸.

Kambyo senedinin zamanaşımına uğramasıyla kambyo senedi adi senede dönüşmez¹⁰⁹, sadece ispat hukuku bakımından bir delil başlangıcı olarak kullanılabilir¹¹⁰. Dolayısıyla zamanaşımına uğrayan kambyo senedi hem kambyo senedi olma vasfını kaybeder hem de aynı zamanda artık bir adi senet olarak dahi kullanılamaz. Zamanaşımına uğrayan kambyo senedi, sadece temel ilişki bakımından delil başlangıcı niteliğinde kabul edilmektedir. Zira artık kambyo vasfı yitirildiğinden bütünleşik hak

---

104 **Poroy/Tekinalp**, s. 271; **Kaya**, s. 411.

105 Yarg. İBHGK, E. 2019/1, K. 2019/8, 25.12.2019, www.yargitay.gov.tr (E.T. 20.02.2024). Söz konusu Yarg. İBHGK'nin değerlendirilmesi hakkında detaylı bilgi ve değerlendirme için bkz: Ezgi Başak **Demirayak Ünal**, "Zamanaşımına Uğrayan Kambyo Senedinin Temel Borç İlişisine Dayalı Dava ve Takiplerdeki Rolü", Başakşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 199-200, 2021, s. 553-473.

106 Yarg. İBHGK, E. 2019/1, K. 2019/8, 25.12.2019, www.yargitay.gov.tr (E.T. 20.02.2024). Ayrıca söz konusu Yargıtay kararında kambyo senedi vasfını yitiren bu senedin delil başlangıcı niteliğinde olduğu da açıkça ifade edilmiştir.

107 **Aksu**, s. 660.

108 **Kaya**, s. 423.

109 **Erdönmez**, s. 1774; **Aksu**, s. 661; Yarg. HGK, E. 2011/19-686, K. 2011/671, 02.11.2011, www.kazanci.com.tr (E.T. 16.03.2024).

110 **Aksu**, s. 660. Yarg. İBHGK, E. 2019/1, K. 2019/8, 25.12.2019, www.yargitay.gov.tr (E.T. 20.02.2024).

olan kambiyo alacağı da son bulmaktadır¹¹¹. Buna mukabil, kambiyo ilişkisin temel ilişkisindeki alacağı için alacaklı dava ya da takip yoluyla alacak talebinde bulunabilir ve zamanaşımına uğrayan kambiyo senedi artık delil başlangıcı niteliğinde olduğundan takdiri deliller (örneğin, tanık) ile ispat faaliyetinde bulunabilir¹¹². Fakat belirtmek gerekir ki, zamanaşımına uğramış bir kambiyo senedinin temel ilişkinin ispatı bakımından kambiyo alacaklısı ile senedin aleyhine kullanıldığı kişi arasındaki hukuki ilişkinin niteliği her bir ilişki için ayrı ayrı değerlendirilmeli ve senedin delil başlangıcı unsurlarının mevcut olup olmadığı belirlenmelidir.

Kambiyo senedi bakımından hukuki görünüşe güven ilkesi geçerli olduğundan, senedin hamil olarak gözüken bir kişiden bu senedi devralan kişinin iyi niyeti korunur¹¹³. Kambiyo senedinin sahip olduğu güçlü hakların bir neticesi olarak temel ilişkinin taraflarınca birbirlerine karşı ileri sürülebilen şahsi defiler iyi niyetli üçüncü kişi hamillere karşı ileri sürülemez¹¹⁴. Kambiyo senedinin devri bu senedin barındırdığı hakların da devrini sağladığından, kambiyo senedinin devriyle bu senetten kaynaklanan haklar devredilmekte ve bu bakımdan devreden kişinin bir önemi bulunmamaktadır¹¹⁵. Fakat taraflar arasında temel ilişkinin bulunmaması ya da alt hukuki işlemin kesin hükümsüz olması durumunda, kambiyo borçlusu, doğrudan doğruya münasebet içerisinde olduğu kambiyo senedinin hamiline karşı şahsi defileri ileri sürebilir¹¹⁶.

111 **Kendigelen/Kırca**, s. 8.

112 Kambiyo senedinin (çekin) zamanaşımına uğraması sebebiyle, delil başlangıcı niteliğinde olduğu ve temel (alt) ilişkinin ispatı için tanık delili dahil diğer takdiri delillere başvurulabileceğine dair Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 19. HD, E. 2010/11353, K. 2010/13227, 24.11.2010, www.kazanci.com.tr (E.T. 16.08.2024).

113 **Pulaşlı**, s. 276; **Karıksız**, s. 699.

114 **Pulaşlı**, s. 277; **Karıksız**, s. 700-701.

115 Zira kambiyo senedini devreden kişinin sahip olduğu haklar bu devirde iktisap edilmemektedir. **Karıksız**, s. 699. Dolayısıyla kambiyo senedini devreden kişinin yetkili hamil olmaması veya devreden kişinin yetkisizliği, devralan kişiye karşı ileri sürülemez. **Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya**, s. 30 vd.

116 **Karıksız**, s. 687. Benzer yönde Yargıtay kararı mevcuttur: “Davacı keşideci ile davalı lehtar arasında ileri sürülebilecek şahsi defilerin yeni hamile karşı ileri sürülebilmesi için... iktisap ederken bile bile borçlu zararına hareket etmiş olduğunun ispatlanması gerekmektedir.” Yarg. 19. HD., E. 2016/3486, K. 2017/802, 06.02.2017, www.yargitay.gov.tr, (E.T. 20.10.2024).

C. Zamanaşımına Uğramış Kambiyo Senetlerinin Delil Değeri ve Delil Başlangıcı Unsurları Bakımından Değerlendirmesi

Yukarıda değindiğimiz delil başlangıcının unsurları, yargılama hukukundaki önemi ve işlevi hususları, zamanaşımına uğramış kambiyo senetlerinin konu yapıldığı ispat faaliyeti bakımından uygulamada önemli yer kaplamaktadır¹¹⁷. Kambiyo senetlerinin niteliği gereği haiz olduğu güçlü haklar ve bir takım özellekliler delil başlangıcı ve senetle ispat kuralı bakımından özellik arz etmektedir. Zira nitelikli senetler olan kambiyo senetleri hem TTK hükümleri uyarınca bazı özel hükümleri barındırmakta hem de yargılama hukuku yönünden senet delili hükümlerine tabi olmaktadır. Bu bakımdan zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin kambiyo alacağına etkisinin ve kambiyo alacağı ile temel ilişkiden kaynaklanan alacak için açılacak dava ve başlatılacak takiplerdeki delil değerinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

Kambiyo senedinin zamanaşımına uğramasıyla kambiyo ilişkisinden doğan borç eksik borca dönüşür¹¹⁸. Fakat kambiyo senedi belge olma niteliğini kaybetmez¹¹⁹. Çünkü zamanaşımı süresi de dahil olmak üzere kanunlarda düzenlenmiş olan sürelerin delillerin ispat gücü bakımından bir etkisi yoktur. Dolayısıyla zamanaşımına uğramış kambiyo senetleri, temel hukuki ilişkilerin ispatında delil olarak kullanılabilir¹²⁰.

Kambiyo senedinin ispat ettiği ve bir senet olarak belgelediği (içerisinde barındırdığı) hukuki ilişki, kambiyo ilişkisidir¹²¹. Kambiyo senetleri, taraflar arasındaki kambiyo ilişkisi bakımından hem barındırdığı hakkın varlık unsuru hem de ispat aracıdır. Dolayısıyla kambiyo senetleri, (genel olarak) taraflar arasındaki temel ilişki hakkında bir bilgi içermezler. Bu yönüyle kambiyo senetlerinin temel ilişki bakımından senet delili olma niteliği mümkün değildir¹²². Zira bir hukuki ilişkinin ispatı için kullanıla-

---

117 Zira kambiyo senetlerinin düzenlenmesiyle, hem maddi hukuk bakımından hem de yargılama (ispat) ve takip hukuku bakımından bazı önemli sonuçlar meydana gelmektedir. **Hatemi/Gökyayla**, s. 375.

118 **Erdem**, s. 352.

119 **Kaya**, s. 423.

120 Ayrıca bu senet, taraflarca kambiyo alacağının zamanaşımına uğradığının ispatı için de kullanılabilir.

121 Yukarıda değinildiği üzere, kambiyo senedine konu yapılan bu ilişki taraflar arasındaki temel ilişkiden bağımsız yeni bir ilişkidir.

122 Temel ilişkide kambiyo senedine ilişkin bir kayıt mevcutsa (atf yapılmış veya açıkça teminat senedi olduğu yazılmışsa), Yargıtay bu hususa ilişkin istikrarlı bir şekilde ver-

cak senetler, belgeledikleri hukuki ilişki hakkında tam bilgiyi ihtiva etmelidir, ispata yönelik tam bir irade beyanını içermeyen belge, adi senet olarak kullanılamaz¹²³. Temel ilişkiden bağımsız (veya ilgisinin zayıf) olması sebebiyle kambiyo senetleri taraflar arasındaki temel ilişki için adi senet olarak kullanılamaz.

Zamanaşımına uğramış bir kambiyo senedi, kambiyo senedi olma vasfını kaybettiğinden artık kambiyo hukukundan kaynaklanan ayrıcalık ve özel imkanlardan faydalanamaz¹²⁴. Bunun yanında temel hukuki ilişkiden soyut olması ve temel alt ilişkideki irade beyanını yansıtmaması nedeniyle adi senet olarak da kabul edilemeyecektir¹²⁵. Bu bakımdan, zamanaşımına uğramış olan kambiyo senedi artık sadece yargılama (ispat) hukuku bakımından HMK m. 202 kapsamında delil başlangıcı olarak kabul edilecektir¹²⁶.

Kambiyo senedinin zamanaşımına uğramasıyla kambiyo senedinin adi senede dönüşmeyeceği¹²⁷, taraflar arasındaki temel ilişkinin ispatı bakımından delil başlangıcı olarak kullanılabilmesi hususunda doktrin ve yargı kararlarında görüş birliği mevcuttur¹²⁸. Zamanaşımına uğramış bir kambiyo senedi hem kambiyo senedi olma vasfını kaybeder hem de artık bir adi senet olarak kullanılamaz. Kambiyo senedinin zamanaşımına uğraması neticesinde kambiyo vasfı yitirildiğinden, kambiyo vasfıyla bütünlük hak niteliğinde olan kambiyo alacağı da son bulmaktadır¹²⁹. Buna mukabil, kambiyo ilişkisinin temel ilişkisindeki alacağı için alacaklı dava açabilir veya takip yoluyla alacak talebinde bulunabilir ve zamanaşımına

---

miş olduğu kararlarında değindiği üzere kambiyo senetlerindeki soyutluk ilkesi bertaraf olacağından, kambiyo senedi temel ilişkinin ispatı için kullanılabilir. Bu durumda diğer takdiri delillerle birlikte temel ilişkinin ispatı faaliyetine konu yapılabilir. Bu hususa ilişkin Yargıtay kararları için bkz: Yarg. 12. HD., E. 2023/2898, K. 2024/90, 09.01.2024; Yarg. 12. HD., E. 2016/7745, K. 2016/25709, 20.12.2016, www.lexpera.com.tr, (E.T. 28.10.2024).

123 Güray **Erdönmez**, Medeni Usul Hukuku (Pekcanitez Usul), 15. Bası, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 1774.

124 **Öztan**, s. 878.

125 **Kendigelen/Kırca**, s. 8; **Öztan**, s. 878; **Erdönmez**, s. 1774.

126 **Öztan**, s. 878; **Kendigelen/Kırca**, s. 8; **Erdönmez**, s. 1774.

127 **Erdönmez**, s. 1774; **Aksu**, s. 661; Yarg. HGK, E. 2011/19-686, K. 2011/671, 02.11.2011, www.kazanci.com.tr (E.T. 16.03.2024).

128 **Aksu**, s. 660. Yarg. İBHGK, E. 2019/1, K. 2019/8, 25.12.2019, www.yargitay.gov.tr (E.T. 20.02.2024).

129 **Kendigelen/Kırca**, s. 8.

uğrayan kambiyo senedi artık delil başlangıcı niteliğinde olduğundan takdiri deliller (örneğin, tanık) ile ispat faaliyetinde bulunabilir¹³⁰. Fakat belirtmek gerekir ki, zamanaşımına uğramış bir kambiyo senedinin taraflar arasındaki temel ilişkinin ispatı bakımından kambiyo alacaklısı ile senedin aleyhine kullanıldığı kişi arasındaki hukuki ilişkinin niteliği her bir somut hukuki ilişki için ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Zira artık kambiyo senedi olma vasfı kaybedildiğinden, kambiyo senedine ayrıcalık ve özellik tanıyan güçlü haklar da mevcut değildir. Bu bakımdan kambiyo senedinde delil başlangıcı unsurlarının mevcut olup olmadığı somut hukuki ilişkiye göre özel olarak değerlendirilmeli ve belirlenmelidir.

Delil başlangıcının unsurlarından ilki olan maddi unsurun zamanaşımına uğrayan kambiyo senetlerinde mevcut olduğu aşikardır. Delil başlangıcının diğer (sadır olma ve muhtemel gösterme) unsurlarının zamanaşımına uğramış kambiyo senedinde mevcut olup olmadığı her bir somut olaya göre ayrıca değerlendirilmelidir¹³¹. Fakat genel olarak zamanaşımına uğrayan kambiyo senedi delil başlangıcının unsurları bakımından değerlendirildiğinde, delil başlangıcının tüm unsurlarını taşımaktadır. Bu sebeple, kambiyo alacaklısı (hamil), temel alt ilişkinin ispatı bakımından zamanaşımına uğrayan kambiyo senedini delil başlangıcı olarak kullanabilecek ve böylelikle tanık delili ve HMK’de geçerli olan diğer delillere başvurabilecekler¹³². Bu bakımdan zamanaşımına uğramış kambiyo senedinin delil değeri, delil başlangıcı niteliğinde olmasıdır.

---

130 Kambiyo senedinin (çekin) zamanaşımına uğraması sebebiyle, delil başlangıcı niteliğinde olduğu ve temel (alt) ilişkinin ispatı için tanık delili dahil diğer takdiri delillere başvurulabileceğine dair Yargıtay kararı için bkz. Yarg. 19. HD., E. 2010/11353, K. 2010/13227, 24.11.2010, www.kazanci.com.tr (E.T. 16.08.2024).

131 Örneğin, avalist ile lehine aval verilen kişi arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, aval şerhi işlemi lehine aval verilen kişiden sadır olmadığından delil başlangıcının kaynaklanma (sadır olma) unsuru gerçekleşmemiş olur. Bu durumda, kambiyo senedinin avalisti, zamanaşımına uğramış kambiyo senedini delil başlangıcı olarak kullanamaz. Ayrıca aval veren kişiye karşı temel ilişkiye de dayanılmaz. Aynı şekilde aval verene karşı sebepsiz zenginleşme hükümleri uyarınca da zamanaşımına uğramış kambiyo senedinden kaynaklanan alacak talep edilemez. Yarg. 19. HD., E. 2018/2973, K. 2018/6785, 20.12.2018, www.kazanci.com.tr (E.T. 28.10.2024). Ayrıca belirtmek gerekir ki, kambiyo senedinin zamanaşımına uğramasıyla aval verenin kambiyo alacaklısına karşı olan borcu da sona ermektedir. **Pulaşlı**, s. 217; **Firdevs Arslan**, “Kambiyo Senetlerinde Aval”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6 (1), 2020, s. 126. Buna karşın, zamanaşımına uğramış bir bono sadır olma unsurunu karşıladığından, taraflar arasındaki temel ilişkisinin ispatı için bono (kambiyo senedi) delil başlangıcı olarak kullanılabilir. Yarg. 13. HD., E. 2017/8942, K. 2011/11865, 04.12.2017, www.kazanci.com.tr (E.T. 28.10.2024).

132 Yarg. İBHGK, E. 2019/1, K. 2019/8, 25.12.2019, www.yargitay.gov.tr (E.T. 20.02.2024).

Kambiyo borçlusunun aleyhine kullanılan kambiyo senedine ilişkin zamanaşımı def'ini ileri sürmesi neticesinde kambiyo alacağına kavuşamayan kambiyo alacaklısı, temel ilişkiden kaynaklanan alacağı için açacağı alacak veya sebepsiz zenginleşme davasında zamanaşımına uğrayan kambiyo senedini delil başlangıcı olarak ispat faaliyetinde kullanabilir¹³³.

---

133 Muzaffer Coşkun, Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1994, s. 96; Poroy/Tekinalp, s. 274; Hasan Pulaşlı, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 10. Bası, Adalet Yayınları, Ankara 2023, s. 375 vd; Aksu, s. 661. Ayrıca, zamanaşımına uğramış çek üzerinde yer alan ciro şerhi de delil başlangıcı niteliğindedir. Edip Şimşek, Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Yonca Matbaası, Ankara 1982, s. 15.

SONUÇ

Delil başlangıcının varlığı durumunda, senetle ispat zorunluluğu ortadan kalkmakta ve ispat yükü altında olan taraf tanık deliline başvurulabilmektedir. Böylece senetle ispat kuralının getirmiş olduğu zorluk hafifletilmektedir. Bir belge niteliğinde olan delil başlangıcı, aleyhine ileri sürülen kişiden veya onun temsilcisinden sadır olmuş olmalıdır. Ayrıca delil başlangıcı, hukuki işlemi muhtemel gösterecek nitelikte olmalıdır. Delil başlangıcı, yazılı olabileceği gibi yazılı olmayan bir belge de olabilir.

Kambiyo senedinin düzenlenmesiyle temel ilişkideki mevcut borcun yanında, kambiyo ilişkisine dayanan yeni bir borç meydana gelmektedir. Yargı kararları ve doktrinde kabul edildiği üzere, kambiyo ilişkisinden kaynaklanan yeni borç ilişkisi, temel ilişkideki borcun varlığından doğrudan etkilenmemektedir. Kambiyo senetleri, uygulamada çoğunlukla mevcut bir borcun ifası amacıyla düzenlense de bu senetlerde soyutluk ilkesi geçerlidir.

Kambiyo alacağının zamanaşımına uğraması, borçlunun borcu ifaya zorlanamaması sonucunu doğurur. Kambiyo alacağının zamanaşımına uğramasına rağmen temel alt ilişki, varlığını devam ettirir. Soyutluk ilkesi uyarınca, kambiyo senedinin alt ilişkinin ispatında bir senet olarak kullanılması mümkün değildir. Fakat kambiyo senedi, alt ilişkinin var olmasını muhtemel gösteren belgedir. Kambiyo senedinde imzası bulunan kişiler (örneğin, muhatap, ciranta ve avalist), kambiyo senedinin düzenleneni olmasalar bile senedin oluşumuna katılan kişiler konumundadırlar ve bu yönüyle senet kendilerinden sadır olmuş kabul edilir.

Zamanaşımına uğramamış kambiyo senedi, temel ilişkinin ispatı açısından delil başlangıcı niteliğindedir. Yargı kararları ve doktrinde, zamanaşımına uğrayan kambiyo senedinin temel ilişkinin ispatı için delil başlangıcı olarak kullanılabilmesi hususunda görüş birliği mevcuttur. Zamanaşımına uğramış bir kambiyo senedinin temel ilişkinin ispatı bakımından kambiyo alacaklısı ile senedin aleyhine kullanıldığı kişi arasındaki hukuki ilişkinin niteliği her bir ilişki için ayrı ayrı değerlendirilmeli ve delil başlangıcı unsurlarının mevcut olup olmadığı belirlenmelidir.

Değerlendirmelerimiz sonucunda, delil başlangıcının unsurları olan belge olma, karşı taraftan sadır olma ve ispatı amaçlanan hukuki ilişkiyi muhtemel gösterme unsurlarına sahip olan kambiyo senedinin delil değeri, delil başlangıcı niteliğinde olmasıdır. Zamanaşımına uğrayan kambiyo senedi, delil başlangıcı olarak kullanılacak ve temel ilişkinin ispatı için takdiri (tanık) delile başvurulabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akcan**, Recep, “Medeni Usul Hukuku Açısından Faks Metinlerinin Önemi ve Delil Değeri”, Sakarya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9 (1-2), 2001, s. 159-189.
- Aksu**, Raziye, “Yargıtay Kararları Işığında Çekte Zamanaşımına İlişkin Düzenlemelerin İncelenmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 13 (1), 2023, s. 625-670.
- Alangoya**, Yavuz/**Yıldırım**, M. Kamil/**Deren-Yıldırım**, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2009.
- Arslan**, Firdevs, “Kambiyo Senetlerinde Aval”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 6 (1), 2020, s. 93-132.
- Atalay**, Oğuz, Delil Kavramı Üzerine, Haluk Konuralp Anısına Armağan Cilt 1, Ankara 2009.
- Bahtiyar**, Mehmet, Kıymetli Evrak Hukuku, 13. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2016.
- Bilge**, Necip/**Önen**, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 3. Baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1978.
- Bozer**, Ali/**Göle**, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2018.
- Budak**, Ali Cem/**Karaaslan**, Varol, Medeni Usul Hukuku, 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul 2022.
- Chabot**, Gérard, Comparation Personnelle, Répertoire De Procédure Civile, Éditions Dalloz, 2016.
- Civelek Acar**, Esra, “Kambiyo Senetlerinde Aval”, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 18 (2), 2021, s. 1301-1339.
- Coşkun**, Muzaffer, Özel Hukukta Karşılıksız Çek ve Hamilin Hakları, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1994.
- Delice**, Emrah, “Temsilci Aracılığıyla Aval Verilmesi”, Uluslararası Yönetim Eğitim ve Ekonomik Perspektifler Dergisi, 10 (1), 2022, s. 25-42.
- Demirayak Ünal**, Ezgi Başak, “Zamanaşımına Uğrayan Kambiyo Senedinin Temel Borç İlişkisine Dayalı Dava ve Takiplerdeki Rolü”, Başakşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, S. 199-200, 2021, s. 553-473.
- Erdem**, Mehmet, Özel Hukukta Zamanaşımı, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Erdönmez**, Güray, “Hukuk Muhakemeleri Kanunu’na Göre Delillerin Gösterilmesi ve İbrazı”, İstanbul Barosu Dergisi, 83 (5), 2013, s. 15-53.
- Erdönmez**, Güray, Medeni Usul Hukuku (Pekcanitez Usul), 15. Bası, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2017.

Ferrand, Frédérique, *Preuve, Répertoire De Procédure Civile*, Éditions Dalloz, 2013.

Hatemi, Hüseyin/**Gökyayla**, Emre, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*, 5. Bası, Filiz Kitapevi, İstanbul 2021.

Karaaslan, Varol, “Banka Dekontu ve Havale Mektubunun Delil Değeri”, *MİHDER*, C. 12, S. 35, 2016/3.

Karıkısız, Muhammet Can, “Teminat Amacıyla Düzenlenen Kambiyo Senetleri ve Soyutluk İlkesi”, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 26, S. 2, 2022, s. 675-722.

Kaya, Sedat, “Zamanaşımına Uğramış Bonodaki Temerrüdün Yıbbhgk Kararı Işığında Değerlendirilmesi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 13 (52), 2022, s. 407-436.

Kendigelen, Abuzer/**Kırca**, İsmail, *Kıymetli Evrak Hukuku*, 7. Bası, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul 2023.

Keser, Salih, *Medeni Yargılama Hukukunda Delil Başlangıcı*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2016.

Kiper, Osman, *Hukuk Davalarında Kanıtlar*, Adil Yayınevi, 1. Basım, Ankara 1995.

Konuralp, Haluk, *Medeni Usul Hukukunda İspat Kurallarının Zorlanan Sınırları*, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009.

Konuralp, Haluk, *Medeni Usul Hukukunda Yazılı Delil Başlangıcı*, 1. Basım, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009.

Kuru, Baki, *Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 2*, 6. Bası, Demir Yayıncılık, İstanbul 2001.

Kuru, Baki, *Yazılı Delil Başlangıcı*, Prof. Dr. Ejder Yılmaz’a Armağan, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014.

Kuru, Baki/**Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder, *Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*, 22. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2011.

Mouralis, Jean Louis, *Preuve (Regles De Preuve)*, Dalloz 2011.

Muşul, Timuçin, *Medeni Usul Hukuku (Temel Bilgiler)*, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2009.

Oğuzman, Kemal/**Barlas**, Nami, *Medeni Hukuk Giriş Kaynaklar Temel Kavramlar*, 22. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.

Oğuzman, Kemal/**Öz**, Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt 1*, 12. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2014.

Oyal, Ahmet Batuhan, “Avalistin Hamile Karşı Savunma İmkânları ve Lehine Aval Verilen Kişinin Savunma İmkânlarından Yararlanıp Yararlanamayacağı Sorunu”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 2023, s. 671-699.

Önen, Ergun, *Medeni Yargılama Hukuku*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1979.

Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 26. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2022.

Pekcanitez, Hakan/**Atalay**, Oğuz/**Özekes**, Muhammet, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 10. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.

Poroy, Reha/**Tekinalp**, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 22. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2018.

Postacıoğlu, İlhan, Şehadetle İspat Memnuiyeti ve Hudutları, Baha Matbaası, İstanbul 1964.

Pulaşlı, Hasan, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 10. Bası, Adalet Yayınları, Ankara 2023.

Redon, Michel, Copies Et Reproductions De Pièces, Répertoire De Procédure Civile, Éditions Dalloz, 2012.

Sayhan, İsmet, Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2006.

Sortais, Jean-Pierre, Constitution Des Sociétés, Répertoire De Procédure Civile, Éditions Dalloz 2004.

Şimşek, Edip, Hukukta ve Cezada Ticari Senetler, Yonca Matbaası, Ankara 1982.

Tanrıver, Süha, Medeni Usul Hukuku, Cilt I, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

Taşpınar, Sema, Medeni Yargılama Hukukunda İspat Sözleşmeleri, Yetkin Yayınevi, Ankara 2001.

Tok, Ozan, Medeni Usul Hukukunda Delil Başlangıcı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.

Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, 2. Bası, Yetkin Yayınevi, Ankara 2014.

Ülgen, Hüseyin/**Helvacı**, Mehmet/**Kendigelen**, Abuzer/**Kaya**, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, 14. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021.

Üstündağ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Bası, Nesil Matbaacılık, İstanbul 2000.

Yavaş, Murat, Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları ile Bu Kuralların İstisnaları, Turhan Kitabevi, Ankara 2009.

Yıldırım, M. Kamil, Medeni Usul Hukukunda Delillerin Değerlendirilmesi, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul 1990.

Yıldırım, M. Kamil /**Tok**, Ozan, “İtirazın Kaldırılması Yargılamasında Delil Başlangıcının Delil Değeri”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22 (1), 2016, s. 241-250.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi Cilt 4, 4. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara 2021.